

- Steens, O. In de laatste decennia van de vorige eeuw begonnen onze voorouders zich massaal te verenigen. Voor tal van maatschappelijke en vrijetijdsactiviteiten ontstonden organisaties. Ook jongeren probeerden op die manier hun leefwereld vorm te geven. Typisch Nederlands was daarbij de verzuilingsstrategie: alle verenigingen op alle gebied - van landbouw en visserij, sport en spel tot kunst en cultuur - werden op levensbeschouwelijke grondslag gevestigd. Na korte tijd kon men jonge boer zijn in hervormd verband, voetballen in een gereformeerde context, de natuur intrekken met socialistische liederen en de jongheer uithangen in een katholiek milieu.
- Rooms en studentikoos. Vriendschap, geloof en wetenschap in de studentenvereniging 'Sanctus Thomas Aquinas' te Amsterdam 1896-1980*
Amsterdam, Stadsuitgeverij, 1993
486 blz., f 69,50
- Y. de Koster en M. van 't Woud (redactie)
- Quid est Veritas? Si non è vero, è molto ben trovato*
Utrecht, Stichting Veritas Honderd, 1988
- S. de Rooij, B. de Waardt, S. Fiselier en R. Grem
- Oh Augustinus. De eerste honderd jaar van een Leidse studentenvereniging.*
Leiden, Stichting eeuwfeest Augustinus, 1993
- Vele van deze verenigingen bestaan nog steeds en successievelijk zullen ze in een geleidelijk aanzwellende reeks hun honderdjarig bestaan gaan vieren. Voor recensenten van gedenkboeken breken gouden tijden aan.
- Hier staan de katholieke studenten centraal. Hun geschiedenis is niet veel ouder dan 100 jaar. Het katholieke volksdeel werd clericaal en pontificaal geregeerd. De gestudeerde leek was een eenzame figuur. Aan het einde van de 19e eeuw komt daarin verandering en gaan kleine groepen katholieke jongeren deelnemen aan het universitaire leven. Hun aantallen zijn gering en rond 1920 is slechts 10 procent van de studenten katholiek. In 1923 wordt de Nijmeegse universiteit opgericht: daarmee is ook het universitaire onderwijs voor katholieken in verzuild verband mogelijk. Toch zal nooit meer dan 25 procent van de katholieke studenten in Nijmegen studeren. Voor velen was de combinatie van verzuiling en universiteit een *contradictio in terminis*. Met name katholieke studenten verzetten zich tegen de oprichting van de Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Daaruit blijkt al dat de geschiedenis van de katholieke studentenverenigingen bepaald geen verhaal van opperherders en makke schapen is. In eerste aanleg waren de verenigingen bedoeld ter verdediging van het geloof. De oudste katholieke club (Leiden 1874) droeg de doelstelling in haar naam: *Teneamus Confessionem* (= laat ons het geloof behouden). Onder leiding van een gestudeerde priester werd nagedacht over het gedeelde geloof, met enige angst in het achterhoofd dat studeren en student zijn extra risico's gaf voor het behoud van de religie der vaders. Ook de oudste katholieke studentenvereniging *Veritas* (Utrecht 1890) doet in zijn naam ('waarheid', zeg maar gerust 'de waarheid') nog denken aan de apologetische oorsprong. De verenigingen die kort daarop worden opgericht (*Sanctus Augustinus*, Leiden 1893; *Sanctus Thomas Aquinas*, Amsterdam 1896) dragen de namen van grote katholieke geleerden, waarmee naast het geloof ook de wetenschap een oriëntatiepunt wordt.
- Van de drie genoemde verenigingen zijn inmiddels gedenkboeken verschenen. Dat dat ook voor het Amsterdamse Thomas geldt, dat in 1896 werd opgericht, is een veeg teken. De boeken over *Veritas* en *Augustinus* hebben het aanzien en de inhoud van een typisch studentenherdenkingsboek: vlot geschreven, rijk geïllustreerd, fraai vormgegeven, oppervlakkig, snel in elkaar getimmerd en veelal een voortzetting van eerder gedenkboeken die door de jaren heen de status van bron hebben gekregen. Toch zijn dat leuke en interessante boeken. Ik heb bewondering voor studenten die de tijd en de moeite nemen voor dergelijke uitgaven. Er staan altijd interessante dingen in te lezen, al

was het maar omdat zoveel inmiddels bekende Nederlanders deel uitmaken hebben van dergelijke verenigingen. De latere staatsman Rome leerde het transigeren en redeneren bij Thomas. Marcel van Dam (Tu quoque Brute?) heeft zijn poker face en zijn debaterende trucs in katholiek Veritijns verband aangeleerd. Dit soort gedenkboeken zijn notodoppen van culturele veranderingen: ze laten zien hoe snel denk- en gedragspatronen veranderen. In een avond leest en bladert men door een eeuw. Eens overtuigd van de waarheid en het bezit daarvan, herdenken hedendaagse katholieke studenten honderd jaar Veritas onder de titel *Quid est veritas?*. Een dubbele vraag, niet alleen een historische maar ook een filosofische. De ondertitel zet deze fundamentele Latijnse vraag in ludiek Italiaans voort: *si non è vero è molto ben trovata*: als het niet waar is, is het toch goed gevonden. De apologetiek is verdwenen: geen uitroeptekens maar vraagtekens. Die worden ook bij het strikt katholieke karakter van de vereniging geplaatst. Overigens verrassender dan men, afgaande op de algemene secularisatietendens, zou denken. Toen ik onlangs bij Veritas op bezoek was, bleek me dat veel evangelische studenten die vereniging opzoeken. Aardige jongens en meisjes, maar *katholieken van huis uit* hebben er moeite mee dat hun vraagtekens op die manier weer omgeven worden door uitroeptekens.

Trends zijn niet alleen voor de 'longue durée' vast te stellen. Ook de veranderingen sinds de jaren zestig dringen zich op. Allereerst gegeven het feit dat de studentenvereniging weer bloeit en groeit. Bijna was men geheel en al verdwenen in de *roaring sixties*. Zoals een Australische naaldboom waarvan aangenomen werd dat hij sinds eeuwen uitgestorven was, maar die onlangs in een stille vallei tot verbazing van biologen in leven en welzijn agetroffen werd, zo ongeveer overleef-

den tot verbazing van de sociologen in obscure keldertjes beschermd tegen de geest van de tijd de studentenverenigingen. Met de hakken over de sloot, maar inmiddels met beide benen op de grond. Dat het nog niet helemaal wil lukken, lees ik af uit het gegeven dat de uitgave van het Augustinus-boek mede gesubsidieerd werd door de Stichting 'Katholieke Noden'. Ik begrijp daar overigens ook uit dat de katholieke noden tegenwoordig niet meer zo groot zijn.

De huidige studentenvereniging wil weer een echte studentenvereniging zijn. Bij Veritas werd in de jaren zestig overwogen er een open jongerenvereniging van te maken. Bij Augustinus gebeurde dat daadwerkelijk: vanaf 6 februari 1979 heette men officieel *Leidse Vereniging Voor Jongeren* (LVVJ). Inmiddels is wederom een naamsverandering aangevraagd: men wil weer als studenten onder elkaar verder leven. Opvallend is verder hoe een typisch mannelijke vereniging inmiddels in gemengd verband voortbestaat. De emancipatie schuwt elitaire verbanden niet.

Wie niet van lezen houdt, krijgt zelfs al door het bekijken van de foto's een interessante kijk op jeugdcultuur. Bladerend van de jaren vijftig naar de jaren zestig ziet men de jacquetten en de avondkleding overgaan in truien, jeans en flower-power jurken. Maar daarna zet de metamorfose zich weer voort en ontpoppen de huidige studenten weer in avondjurken en jacquetten. *Otempora, o mores!* Het advies is oude kledingstukken te bewaren: eens krijgen ze hun kans weer.

Het Thomas-gedenkboek staat apart. Thomas bestaat niet meer. Dat de overleving van de (katholieke) studentengezelligheidsvereniging aan een dun draadje gehangen heeft en geen vanzelfsprekendheid was, is daarmee geïllustreerd. In 1980 viel het doek. Had men het nog enkele jaren kunnen uitzingen, dan

zou inmiddels ook Thomas weer bloeien. Er leven nog enkele disputen voort. Wie weet bieden die nog eens het begin van een nieuw leven. Het Thomas-boek is geen klassiek gedenkboek, het gaat om een volwassen historische studie van een vakhistoricus. Het boek bevat een schat aan gegevens en vele details. Men moet welhaast katholiek en ouder dan vijftig zijn, óf vakhistoricus, om het volle bouquet te kunnen proeven. Het boek bevat weinig uitleg, geeft slechts een summier inkaдерing in de maatschappelijke omstandigheden en de schrijver permittiert zich nauwelijks enige analyse. Daarmee blijft het zeer de moeite

waard voor een kleine groep. Voor de ouderen onder ons, die ik tot de meer geïnteresseerden reken, is het boek onnodig moeilijk toegankelijk gemaakt door de wel erg kleine letter. Ook na een nieuwe leesbril heb ik er nog steeds moeite mee. De Amsterdamse Stadsuitgeverij had voor gezien de verkoopprijs en de omvang toch iets scheutiger met het papier mogen zijn. Wellicht had men zich tot de stichting 'Katholieke Noden' moeten wenden voor subsidie. De twee gedenkboeken, vooral het Leidse, zitten zeer ruim in het papier.

JACQUES JANSSEN